

بررسی وضع زناشویی

مجری

عذرا نائینی

گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی

پژوهشکده‌ی آمار

بهار ۱۳۸۷

به نام خداوند جان و خرد

پیش گفتار

سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن یکی از عمده‌ترین راه‌های شناخت کشورها از ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی برای برنامه‌ریزی، نظارت و ارزیابی خدمات و فعالیت‌های ملی و منطقه‌ای است. امروزه در اغلب کشورها سرشماری‌های نفوس به فاصله‌ی ۵ یا ۱۰ سال یک بار به مرحله‌ی اجرا در می‌آید. در جمهوری اسلامی ایران نیز سرشماری عمومی نفوس و مسکن مطابق ماده‌ی ۴ قانون مرکز آمار ایران، هر ده سال یک بار با فرمان رئیس جمهوری اجرا می‌شود. این سرشماری در سال‌های ۱۳۳۵، ۱۳۴۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ منطبق با جدیدترین روش‌های علمی به مرحله اجرا درآمده است.

از آنجایی که در این سرشماری‌ها، جمعیت به‌عنوان محور و هدف توسعه، از ابعاد مختلف مورد توجه قرار می‌گیرد و اطلاعات به تفصیل گردآوری می‌شود، لذا از منابع بسیار غنی در شناخت ویژگی‌های جمعیتی کشور محسوب می‌شوند.

اگرچه داده‌های خام سرشماری فی‌نفسه نمادهای گویایی از خصیصه‌های مختلف جمعیت یک جامعه‌اند، اما ارزش واقعی آن‌ها زمانی پدیدار می‌شود که توسط اهل فن با رویکرد به پیوندهای متقابل پدیده‌ها تحلیل و تفسیر شوند. به منظور حصول به این گونه تحلیل‌ها، پژوهشکده‌ی آمار برای اولین بار با کمک پژوهشگران و صاحب‌نظران اجتماعی، اقتصادی و آماری اقدام به انجام طرح‌های پژوهشی

در ابعاد گسترده در زمینه تحلیل ویژگی‌های جمعیتی (اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی)، مسکن، امکانات و تسهیلات، مهاجرت (داخلی، خارجی) نموده است.

مجموعه حاضر یکی از طرح‌های انجام شده در زمینه تحلیل نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ می‌باشد که امید است پاسخگوی بخشی از نیاز کاربران باشد.

گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	فصل اول : کلیات
۵	فصل دوم: یافته‌های تحقیق.....
	بخش اول- درصد افراد ۱۰ ساله و بیشتر حداقل یکبار ازدواج کرده به کل
۹ جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر
۱۲ بخش دوم- پیشرسی ازدواج
۲۱ بخش سوم- میانگین سن در اولین ازدواج
۲۹ بخش چهارم- افراد هرگز ازدواج نکرده، تجرد قطعی
۳۵ بخش پنجم- تعداد دفعات تغییر وضع زناشویی
۳۹ بخش ششم- بی همسری
۴۵ بخش هفتم- ازدواج و طلاق
	بخش هشتم- وضع و سطح سواد در گروه‌های سنی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر
۴۸ هرگز ازدواج نکرده.....
۵۳ بخش نهم- تعداد فرزندان، سطح سواد و اشتغال زنان
۵۷ بخش دهم- شاخص‌های منتخب وضع زناشویی
۶۳ بخش یازدهم- خلاصه و نتیجه‌گیری
۶۷ منابع و مأخذ.....
۶۹ پیوست

فصل اول

کلیات

مقدمه

وضع زناشویی یکی از مفاهیم جمعیتی است که بررسی افراد جامعه را به لحاظ تغییر وضعیت از مجرد به تأهل یا بی‌همسر به دارای همسر و برعکس امکان‌پذیر می‌سازد. چگونگی طبقه‌بندی افراد به منظور بررسی موضوع، به قوانین و مقررات شرعی و عرفی رایج در جوامع مختلف بستگی دارد. اما آنچه عمومیت دارد تفکیک افراد به دو طبقه هرگز ازدواج نکرده و حداقل یک بار ازدواج کرده‌است.

افراد حداقل یک بار ازدواج کرده شامل دو طبقه مجزای دارای همسر و بی‌همسر، و افراد بی‌همسر برحسب علت نیز به دو دسته بی‌همسر بر اثر فوت همسر و بی‌همسر بر اثر طلاق تقسیم می‌شوند. این تقسیم‌بندی، مقایسه وضع زناشویی جمعیت جوامع و مناطق مختلف را در یک زمان معین یا بررسی وضع زناشویی جمعیت یک منطقه معین را در مقاطع زمانی مختلف امکان‌پذیر می‌سازد.

در نظام اجتماعی کشورها خانواده به صورت‌های مختلف ظهور می‌یابد، در کشور ما خانواده از زمانی شکل می‌گیرد که پیوند زناشویی بین دو جنس مخالف با موافقت طرفین و به صورت شرعی و رسمی ایجاد شود. لذا دامنه مطالعه در این مقاله نیز این گروه از جمعیت می‌باشد. در ابتدای هر بخش حتی الامکان روند تغییرات شاخص مربوط ارائه شده، سپس شاخص استان‌ها با هم مقایسه و چنانچه اطلاعات مربوط وجود داشت وضعیت تغییر شاخص در دو سرشماری ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ مقایسه شده است.

بیان مسئله:

الگوی ازدواج یکی از ویژگی‌های جمعیت است که از عوامل گوناگونی چون ساختار سنی جمعیت، وضع معیشت، وضع سواد، وضع فعالیت، امکانات مربوط به تأمین مسکن، ازدواج و... تأثیر می‌پذیرد. بررسی الگوی ازدواج و تحلیل آن اطلاعات لازم را در اختیار برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران قرار می‌دهد تا در جهت رفع مشکلات احتمالی گام بردارند و شرایط را برای تسهیل در امر ازدواج فراهم آورند. همچنین ضمن توجه به امکانات کشور جمعیت را از بعد کمی و کیفی در نظر گرفته، در هر زمان سیاست تنظیم خانواده مناسب را اتخاذ نمایند تا علاوه بر جلوگیری از انفجار جمعیت که از بی‌توجهی به فرآیند افزایش جمعیت ناشی می‌شود در صورت لزوم مثلاً سالخورده‌گی جمعیت (در صورت وجود ظرفیت‌های لازم در کشور) زنان را به آوردن فرزندان بیشتر ترغیب نمایند. از آنجایی که ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی جمعیت و موقعیت‌های شغلی زنان در پذیرش این ترغیب‌ها یا پرهیزها مؤثر خواهد بود. ابتدا باید ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی جمعیت در کنار وضع زناشویی و تعداد فرزندان زنان حداقل یک بار ازدواج کرده بررسی شود. در این مجموعه تلاش شده‌است با استفاده از نتایج سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن تا جایی که محدودیت زمان اجازه می‌دهد برخی از این ویژگی‌ها بررسی شود.

اهداف:

اهداف کلی:

- بررسی وضع زناشویی در کشور و استان‌ها
- بررسی روند تغییرات ازدواج و طلاق در کشور و مقایسه‌ی میزان‌های ازدواج و طلاق در

استان‌ها

اهداف تفصیلی:

- بررسی روند تغییرات پیش‌رسی ازدواج در کشور و مقایسه این شاخص در استان‌ها

- بررسی روند تغییرات میانگین سن اولین ازدواج در کشور و مقایسه این شاخص در استان‌ها
- بررسی وضع مجرد قطعی در کشور و استان‌ها
- بررسی تعداد دفعات تغییر وضع زناشویی جمعیت در استان‌های کشور
- بررسی تأثیر سواد بر سن ازدواج
- بررسی تأثیر اشتغال زنان بر تعداد فرزندان
- مقایسه وضع ازدواج و طلاق در ایران و کشورهای منتخب

فرضیه‌ها:

- پیش‌رسی ازدواج در کشور روبه کاهش است.
- متوسط سن اولین ازدواج در کشور روبه افزایش است.
- ارتقاء سطح سواد، ازدواج را به تأخیر می‌اندازد.
- اشتغال زنان کاهش تعداد فرزندان را در پی دارد.

روش تحقیق:

منبع اصلی در این مطالعه، نتایج سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ۸۵-۱۳۳۵ می‌باشد و حسب ضرورت از نشریات مرکز آمار ایران و سازمان ثبت احوال کشور مثل نشریه علمی- پژوهشی جمعیت استفاده خواهد شد. روش تحقیق نیز تحلیلی و توصیفی است.

تعاریف و مفاهیم:

• پیش‌رسی ازدواج (Early Marriage) :

این نماگر از تقسیم جمعیت ۱۹-۱۵ ساله حداقل یکبار ازدواج کرده (مرد یا زن) به کل جمعیت ۱۹-۱۵ ساله (مرد یا زن) به دست می‌آید.

• میانگین سن در اولین ازدواج (SMAM) (Singulate Mean Age At First Marriage):

این نماگر با استفاده از روش هاینال محاسبه می شود که در رابطه زیر خلاصه می شود.

$$SMAM = \frac{5 \sum_{i=1}^{49} S_i - 40 \times S_{50}}{100 - S_{50}} + 10$$

که در آن:

$$S_{50} = \frac{S_{45}^{49} + S_{50}^{54}}{2}$$

S_i : درصد افراد هرگز ازدواج نکرده در هر گروه سنی

S_{50} : درصد افراد ازدواج نکرده تا سن ۵۰ سالگی (تجرد قطعی)

S_{45}^{49} : کل درصد سالهای زندگی در حالت مجرد تا ۵۰ سالگی

• مجرد قطعی:

این نماگر از رابطه زیر به دست می آید:

که در آن:

$$S_{50} = \frac{S_{45}^{49} + S_{50}^{54}}{2}$$

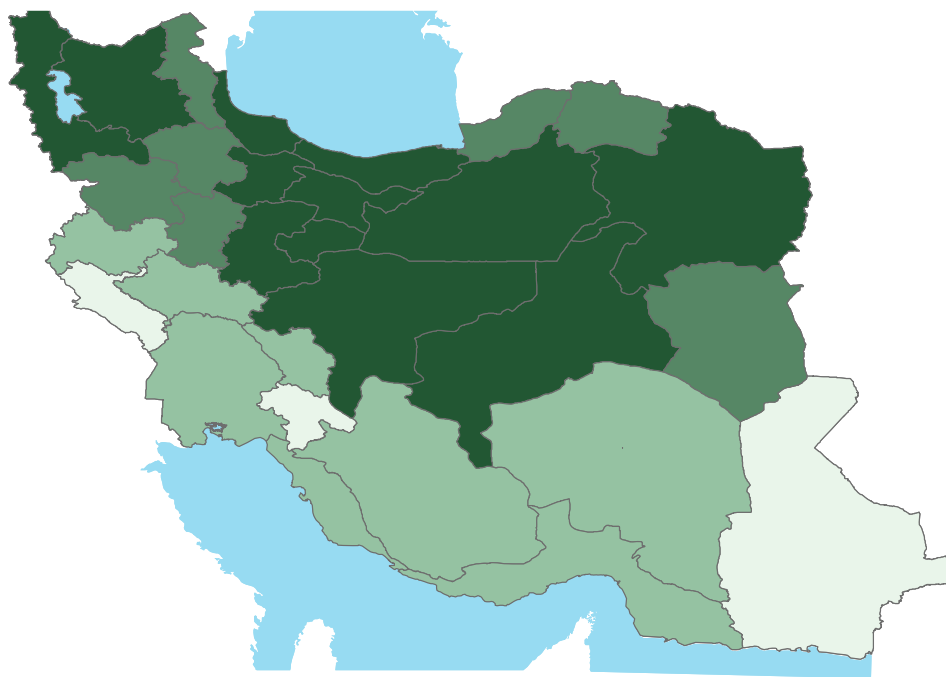
S_{45}^{49} : درصد افراد هرگز ازدواج نکرده در گروه سنی ۴۵-۴۹ ساله

S_{50}^{54} : درصد افراد هرگز ازدواج نکرده در گروه سنی ۵۰-۵۴ ساله

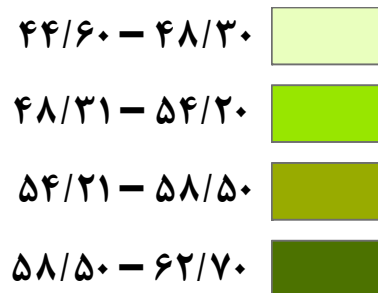
فصل دوم

یافته‌های تحقیق

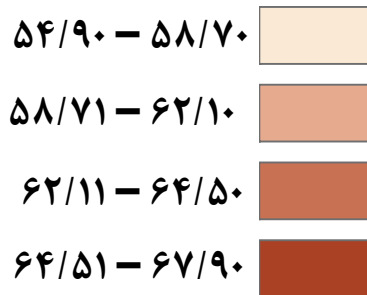
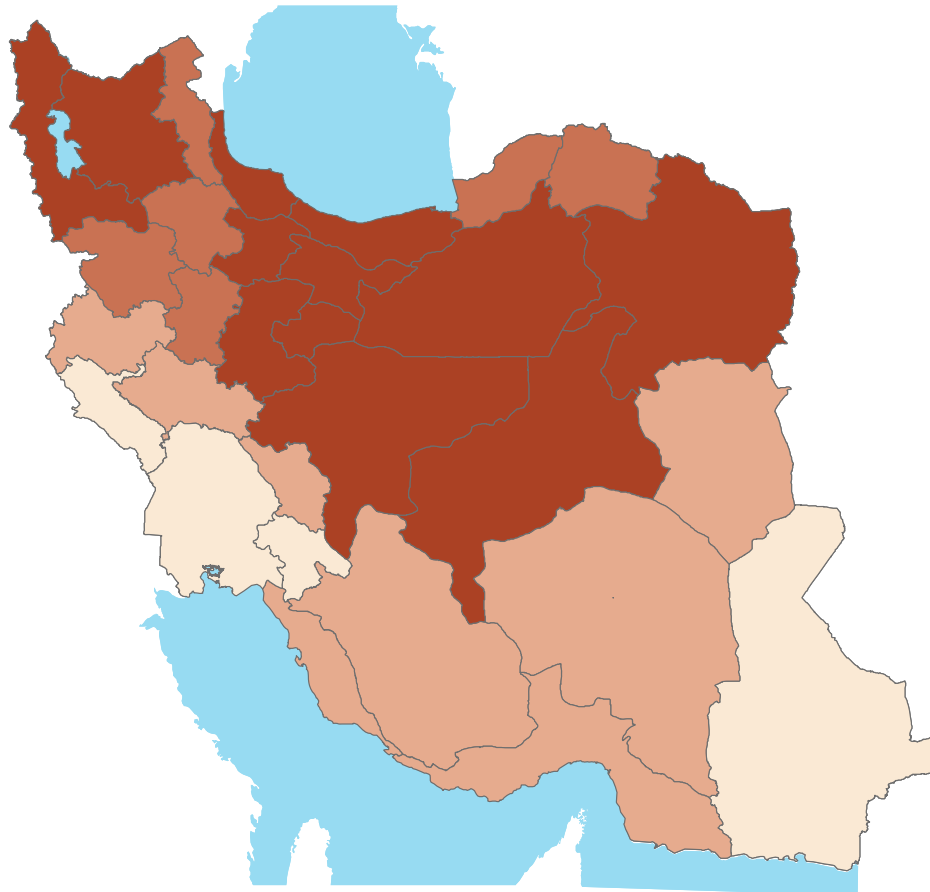
درصد مردان حداقل یک بار ازدواج کرده در مردان ۱۰ ساله و بیشتر (نقاط شهری)

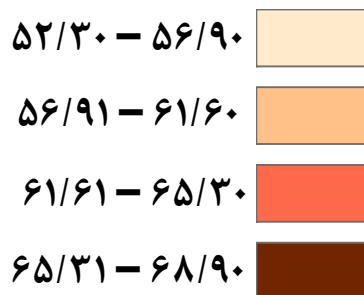
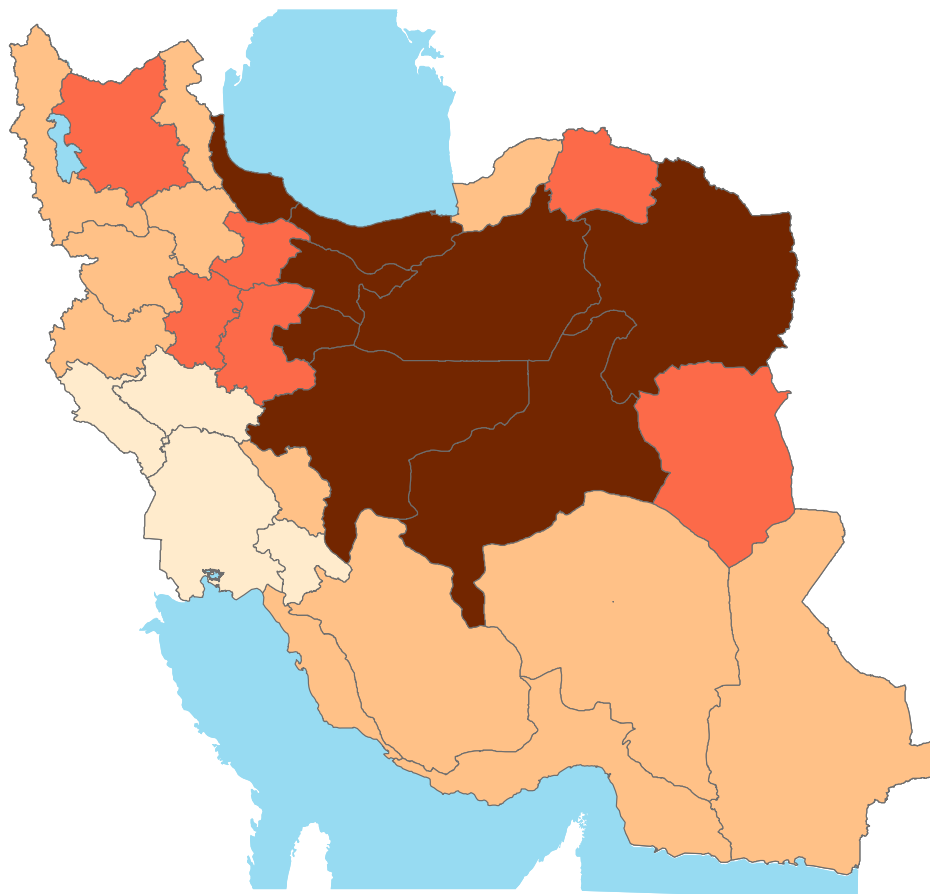
درصد مردان حداقل یک بار ازدواج کرده در مردان ۱۰ ساله و بیشتر (نقاط روستایی)

درصد زنان حداقل یک بار ازدواج کرده در زنان ۱۰ ساله و بیشتر (نقاط شهری)

درصد زنان حداقل یک بار ازدواج کرده در زنان ۱۰ ساله و بیشتر (نقاط روستایی)

بخش اول: درصد افراد ۱۰ ساله و بیشتر حداقل یکبار ازدواج کرده به کل جمعیت ۱۰ ساله

و بیشتر

الف - روند تغییرات این شاخص برای مردان و زنان در سال‌های سرشماری:

یکی از شاخص‌های مهم زناشویی که از اطلاعات سرشماری قابل محاسبه است درصد افراد ۱۰ ساله و بیشتر حداقل یکبار ازدواج کرده به کل جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر می‌باشد.

بررسی نتایج سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن کشور نشان می‌دهد که این شاخص برای مردان و زنان تا سال ۱۳۷۵ روندی کاهشی داشته است. به گونه‌ای که این شاخص برای مردان از رقم ۷۲/۸ در سال ۱۳۳۵ به رقم ۵۲/۷ در سال ۱۳۷۵ رسیده است و برای زنان از رقم ۸۷/۹ در سال ۱۳۳۵ به رقم ۵۹/۷ در سال ۱۳۷۵ رسیده است. شاخص مذکور برای مردان و زنان در سال ۱۳۸۵ اندکی افزایش یافته و به ترتیب به رقم‌های ۵۶/۱ و ۶۴/۱ رسیده است.

در مناطق شهری روند کاهش شاخص برای مردان کندتر از زنان بوده است و همچنین این روند کاهشی برای هر دو جنس در مناطق شهری نسبت به زنان و مردان مناطق روستایی کندتر بوده است. (جدول ۱-۱).

ب - درصد افراد ۱۰ ساله و بیشتر حداقل یکبار ازدواج کرده به کل جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر

استان‌های کشور در سال ۱۳۸۵:

نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۵، استان مازندران از نظر مقایسه این شاخص رتبه اول را به خود اختصاص داده است، همچنین برای مردان استان ۶۱/۸ درصد و برای زنان استان ۶۸/۰ درصد به دست آمده است.

مردان استان گیلان (۶۱/۲ درصد) و زنان استان یزد (۶۷/۹ درصد) در این خصوص رتبه دوم را به خود اختصاص داده‌اند.

کمترین شاخص برای مردان و زنان مربوط به استان ایلام است و رقم آن به ترتیب برابر ۴۶/۸ و ۵۴/۴ درصد است.

مردان و زنان استان کهگیلویه و بویراحمد به ترتیب با رقم‌های ۴۷/۵ درصد و ۵۵/۴ درصد دارای کمترین مقدار بعد از استان ایلام هستند.

مقایسه این شاخص در مناطق شهری و روستایی نشان می‌دهد که مقدار آن در مناطق روستایی پایین‌تر از مناطق شهری است (جدول ۱-۲).

جدول ۱-۱- درصد جمعیت حداقل یک بار ازدواج کرده در جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر برحسب جنس به تفکیک مناطق شهری و روستایی

(درصد)

روستایی		شهری		کل		سال
زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	
۸۷/۹	۷۶/۱	۸۷/۹	۶۶/۱	۸۷/۹	۷۲/۸	۱۳۳۵
۷۵/۰	۶۶/۲	۶۹/۴	۵۳/۸	۷۲/۸	۵۸/۷	۱۳۴۵
۶۹/۳	۶۱/۱	۶۵/۳	۵۲/۰	۶۷/۳	۵۶/۵	۱۳۵۵
۶۵/۰	۵۶/۲	۶۷/۲	۵۶/۱	۶۶/۲	۵۶/۲	۱۳۶۵
۶۱/۰	۵۲/۸	۶۴/۶	۵۵/۲	۶۳/۰	۵۴/۲	۱۳۷۰
۵۸/۳	۵۲/۳	۶۰/۶	۵۲/۹	۵۹/۷	۵۲/۷	۱۳۷۵
۶۲/۳	۵۴/۶	۶۴/۹	۵۶/۷	۶۴/۱	۵۶/۱	۱۳۸۵

نمودار ۱-۱- درصد جمعیت حداقل یک بار ازدواج کرده برحسب جنس

